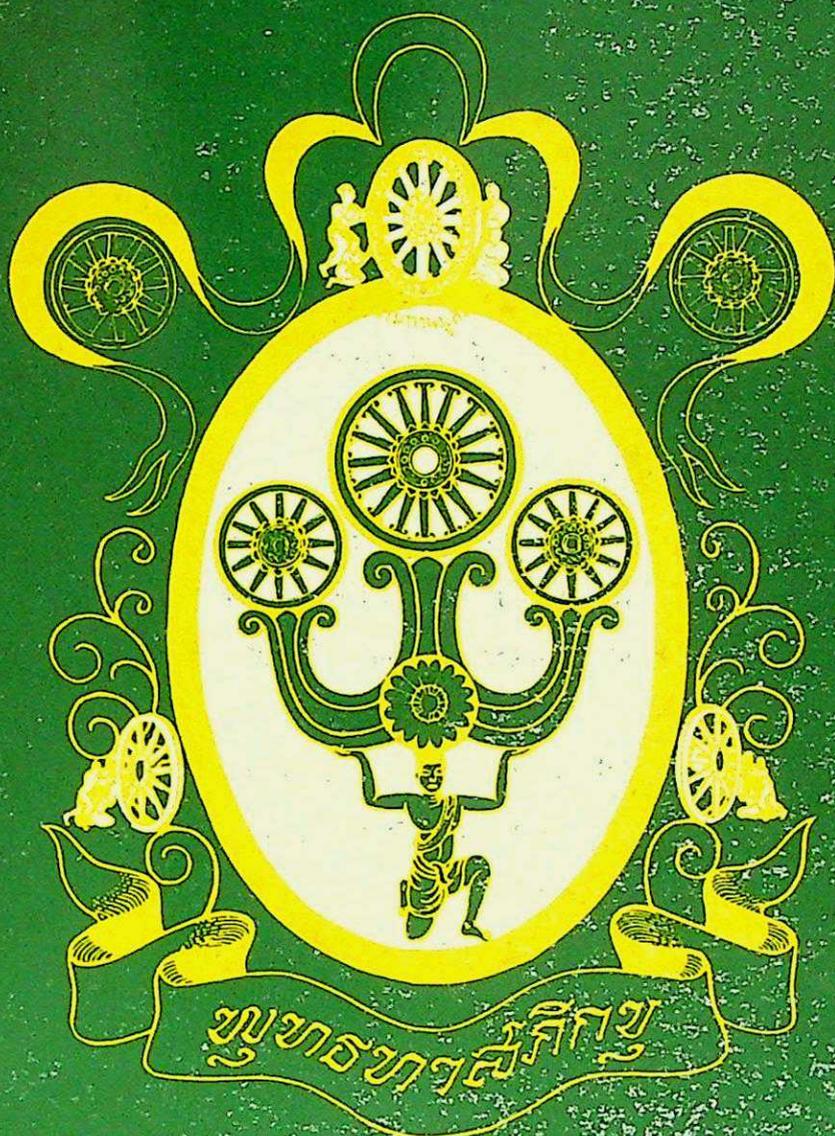

การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์

[ชุดหมอนล้อ อักษรดับ ๘๖]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่อู่เศรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

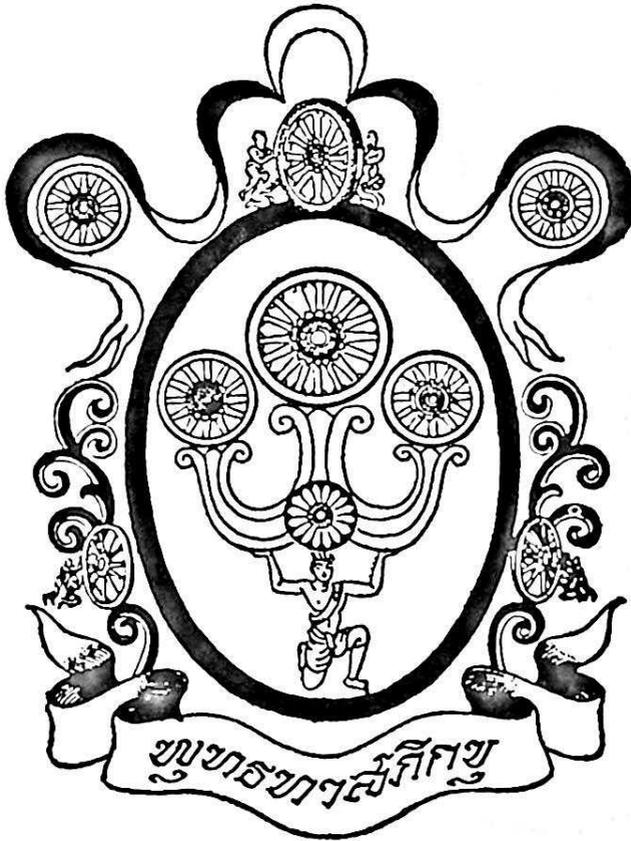

พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิภพ

259/142 ซอยทิบุลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์

[ชุดหมุล้อ อันดับ ๘๖]

วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐
๒๒ กันยายน ๒๕๔๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๔,๐๐๐ เล่ม

วิธีทำไม่ให้อันตาย

แม้ฉันตายกายกลับไปหมดแล้ว
แต่เสียงสั่งยังแจ้วแว่วหูสหาย
ว่าเคยพลอดกันอย่างไรไม่เสื่อมคลาย
ก็เหมือนฉันไม่ตายกายธรรมยัง.

ทำกับฉันอย่างกะฉันนั้นไม่ตาย
ยังอยู่กับท่านทั้งหลายอย่างหนหลัง
มีอะไรมาเชื่อมได้ให้กันฟัง
เหมือนฉันนั่งร่วมด้วยช่วยชี้แจง.

ทำกับฉันอย่างกะฉันไม่ตายเกิด
ย่อมจะเกิดผลสนองหลายแขนง
ทุกวันนัดสนทนาอย่าเลิกแล้ง
ทำให้แจ้งที่สุดได้ เลิกตายกัน.

การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์

ท่านนักศึกษา ผู้หาโอกาสบวชเพื่อการศึกษาระรมเป็นพิเศษ ทั้งหลาย,

ในการบรรยายครั้งแรกนี้ ผมจะกล่าวโดยหัวข้อว่า การบวช เพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์. ข้อนี้หมายความว่า การบรรยายของเรา ก็คงเนื่องด้วยสิ่งที่เรียกว่า *ธรรมศาสตร์ สืบไป*; ในวันนี้พูดถึง เรื่องการบวชเป็นส่วนสำคัญ เพื่อให้การที่บวชเข้ามา นี้ สำเร็จประโยชน์คุ้มค่าของเวลา และการเสียสละอื่นๆ.

คำบรรยายพิเศษแก่นักศึกษาที่อุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ความมุ่งหมายของการบวช

สำหรับคำว่า การบวช นั้น ก็มีความหมายเป็น ๒ อย่าง คือ *บวชอย่างแท้จริง* กับ *บวชอย่างแปลกปลอม*. การบวชอย่างแปลกปลอมนั้น ก็เป็นอย่างที่เขาล้อกันว่า บวชลี บวชลอง เป็นต้น; ซึ่งเราไม่ต้องพูดถึงกัน จะพูดกันแต่การบวชที่แท้จริงฝ่ายเดียว. ถึงแม้ว่าอย่างนั้น ก็ยังอาจจะพิจารณา เห็นเป็นความแตกต่างกันอยู่หลายอย่างเหมือนกัน เช่นว่า:

บวชจริง ๆ ตามความมุ่งหมายของการบวช ในครั้งพุทธกาล อย่างนี้ก็เรียกว่า *บวชเพื่อหาทางไปสู่นิพพาน* คือเพื่อจะตัดกิเลสให้หมดสิ้น, เสร็จแล้วก็ยังมี *การงานสืบอายุพุทธศาสนาอย่างแท้จริง* ต่อไปอีกด้วย, อย่างนี้ก็เรียกว่า *บวชจริง* ตามความมุ่งหมายของการบวช.

ที่นี้ก็ยังมี *การบวชตามประเพณี* อย่างนี้เป็น *การบวช*

หาบุญหากุศล หรือแม้แต่เพื่อสนองคุณบิดามารดาเป็นต้น; เกิดเป็นประเพณีขึ้นมาในชั้นหลัง คือตอนแรกก็ไม่เคยมี แต่ก็ เป็นประเพณีที่ดี คือมีประโยชน์ จึงรักษากันไป.

ทีนี้ก็มาถึง การบวชเพื่อการศึกษาพิเศษ อย่างที่ท่านทั้งหลายบวชกันคราวนี้ ก็ต้องจัดไว้เป็นการบวชด้วยวัตถุประสงค์อันพิเศษ เช่นการศึกษาเป็นต้น. ถ้ามองดูถึงความมุ่งหมายแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า เพื่อจะหาธรรมะไว้เป็นเครื่องมือ สำหรับอยู่ในโลกอย่างมีชัยชนะต่อไป.

ทบทวนดูก็เห็นได้ว่า บวชจริงๆ ตามความมุ่งหมายเดิมนั้นก็อย่างหนึ่ง, แล้วบวชตามประเพณีที่เพิ่งเกิดขึ้นในชั้นหลังนี้ก็อย่างหนึ่ง, แล้วก็บวชเพื่อการศึกษาพิเศษ อย่างพวกเรานี้ก็อย่างหนึ่ง; แต่แม้จะต่างกันเป็น ๓ อย่างอย่างนี้ มันก็ล้วนแต่เนื่องกันอยู่กับ การฝึกฝนเพื่อใช้ธรรมศาสตร์.

บวชจริงๆ เพื่อไปนิพพานนั้น ก็ยังต้องใช้ธรรมศาสตร์ ในระดับสูงสุด ให้ถูกต้อง ให้สำเร็จประโยชน์เพื่อไปนิพพาน,

บวชตามประเพณีหาบุญหากุศล หรือแม้แต่สนองคุณผู้มีพระคุณ ก็ยังเป็นการฝึกเพื่อใช้ธรรมศาสตร์อยู่นั่นเอง เพราะว่าบวชเข้ามาแล้ว มันก็ไม่มีอะไรอื่น นอกจากการปฏิบัติ ในลักษณะที่เป็นการใช้ธรรมศาสตร์, ถ้าบวชเพื่อการศึกษาพิเศษ อย่างพวกเรานี้เวลานี้ ก็ยังเป็นการแสวงหา หรือการฝึกการใช้ธรรมศาสตร์.

รวมความหมายของทั้งหมด ไว้ในคำๆเดียว ว่า ธรรมศาสตร์. ไม่ใช่ที่ท่านทั้งหลายผู้บวชนี้ มาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างเดียวกันเท่านั้น; แต่เพราะว่าธรรมะนั้นมันเป็นศาสตร์จริงๆ, แล้วเป็นคำที่มีความหมายดีที่สุดอยู่แล้ว จาง่าย เข้าใจง่าย แล้วก็ใช้ได้ตรงตามความหมาย.

ที่นี้ก็จะได้ดูกันต่อไปว่า การมีชีวิตเป็นนักบวชนั้น มันเป็นการฝึกเพื่อใช้ธรรมศาสตร์กันอย่างไรต่อไป. ข้อนี้มันก็ต้องหมายถึงผู้ที่บวชจริง บวชจริงนั้นหมายถึง บวชจริง, เรียนจริง,

ปฏิบัติจริง, ได้ผลจริง, ทำหน้าที่ต่าง ๆ กันจริง ๆ นี้เรียกว่าบวชจริง.

ธรรมศาสตร์ที่จะต้องฝึกการใช้

บวชจริงนี้มันก็ยังมีเรื่อง ที่จะต้องพิจารณากัน อย่างระมัดระวังด้วยเหมือนกัน. ถ้าจะบวชกันจริง ๆ คือเป็นพระกันจริง ๆ แล้ว มันก็จะเต็มไปด้วยการใช้ธรรมศาสตร์ ไม่ว่าจะป็นในระยะฝึก, หรือระยะใช้อยู่, หรือใช้ให้สำเร็จแล้วก็ตาม. เพราะฉะนั้นขอให้ตั้งใจฟัง หรือพินิจพิจารณาเป็นพิเศษในส่วนนี้ ว่าถ้ามีชีวิตเป็นนักบวชอย่างถูกต้อง ตามหลักในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องทำอะไรบ้าง ก็อย่าง, แล้วแต่ละอย่างนั้น มันเป็นการใช้ธรรมศาสตร์อย่างไร.

ถ้าเป็นนักบวชที่แท้จริง คือ บวชจริงแล้ว มันมีข้อปฏิบัติที่ต้องปฏิบัติหลายอย่าง ล้วนแต่สำคัญทั้งนั้น.

สันโดษ

ผู้บวชจริง อย่างน้อยก็จะต้องมีการปฏิบัติ หรือการฝึก ก็ตามเพื่อความสันโดษในปัจจุบัน. นี่มาเป็นข้อแรก เมื่ออยู่เป็น ชรราวาส ไม่เคยคิดถึงเรื่องสันโดษ ในเรื่องที่จะกินอยู่ใช้สอยอะไร เรามักจะตามใจตัวเอง คือเกินไปเสมอ; พอบวชเข้าก็มีวินัย หรือมีธรรมะด้วย ที่สอนหรือกระทั่งบังคับให้สันโดษ.

คำว่า ปัจจัย ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่จำเป็น แก่การที่จะมีชีวิตอยู่ได้ โดยเฉพาะก็คือ *อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา แก้วโรค* เรียกว่าปัจจัย ในทางศาสนา. ให้สันโดษในอาหาร ในเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้สอย ให้มีแต่เท่าที่ควรจะมี หรือจำเป็นจะต้องมี ถ้ามีเกิน ก็ผิดธรรมะ; นี้ขอให้สนใจฝึกกัน เสียเดี๋ยวนี้ ก่อนแต่ที่จะหมดเวลา คือลาสิกขาไปเสียก่อน.

เรื่องอาหาร ก็จะต้องเท่าที่จำเป็น มีหลักใหญ่ ๆ *ไม่สะสม อาหาร, ไม่รับไว้ค้างคืน, กระทบง่า จะไม่ฉันอาหารตาม พอใจ* จะต้องมีความขบขันที่จำกัด ซึ่งจะได้พูดกันโดยรายละเอียด

คราวอื่นดีกว่า; ฉะนั้นจงพยายามพอใจ ที่จะบริโภคอาหาร
เท่าที่พอดี หรือเท่าที่จำเป็น.

เครื่องนุ่งห่ม อย่างจิวรอย่างนี้ ถ้าประพตติถูกต้องตาม
ธรรมตามวินัยแล้ว ย่อมเป็นการสันโดษอยู่ในตัว มีวินัยไม่ให้มี
เกินกว่า ๓ ผืน; ถ้าได้มาเกินกว่า ๓ ผืน ก็ต้องทำอย่างใดอย่าง
หนึ่ง ให้พ้นไปจากการครอบครองของตน, หรือถวายเป็นของ
สงฆ์สำหรับสงฆ์ใช้ไปเลย อย่างนี้เป็นต้น.

ที่อยู่อาศัย อย่างแรกก็เช่นกฎีกี่จะอยู่นั้น ภิกษุทำเอง
เป็นกฎีกี่เรียกว่า เป็นหลักเป็นฐาน เป็นชั้นเป็นอัน ก็ทำได้ กว้าง
๗ ฟุต ยาวสัก ๑๒ ฟุต; ถ้าทำใหญ่กว่านั้น ก็ผิดวินัยหรือผิด
ธรรม.

แม้เรื่องหยูกยา ก็มีวินัยวางไว้ สำหรับจะฉันทหยูกยา
แต่เท่าที่จำเป็น นี่ก็เป็นที่น่าแปลก ที่ว่ายังมีบังคับไว้ว่า แม้แต่
หยูกยากี่ฉันทเท่าที่จำเป็น ซึ่งตามธรรมดาใครก็ไม่อยากจะกินยา
เล่น เพราะมันไม่อร่อย แต่นั่นบอกให้ทราบ.

ถ้าประพาศิตันโดยในปัจจัย ๔ นั้นแหละ มันเป็น ศาตราขึ้นมา สำหรับจะตัดอะไรบางอย่าง ที่ไม่ควรจะมี.

ขันติ

ที่นี้ข้อต่อไป ก็ระบุสิ่งที่เรียกว่า ขันติ คือความอดทน มี พระพุทธภาษิตเป็นอันมากที่พูดถึงเรื่องขันติ แต่ที่สำคัญประโยค หนึ่งโดยตรงก็เช่นว่า ขนฺตี พลฺว ยตินํ ความอดทนเป็นกำลัง โดยเฉพาของบุคคลผู้บำเพ็ญพรต. ยติ (ยะติ) ก็ผู้สำรวม ระวังบำเพ็ญพรตในทางศาสนา เขาเรียกว่ายติ, ขันติเป็นกำลัง โดยเฉพาของยติ.

พวกคุณที่บวชเข้ามานั้น ถ้าจริงนะ ไม่เหลวไหลโลเล เหลาะแหละ ก็ต้องเป็นยติ ผู้สำรวมระวัง ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แล้วก็ต้องมีขันติ. พอไม่มีขันติ มันก็จะหมดความเป็นภิกษุ เหมือนกัน, พอไม่อดทน มันก็ทำอะไรเกินความจำเป็น, และ จะมีอะไรเกิดขึ้นมาใหม่ คือเกิดการประพาศิตที่ผิด หรือการ กระทำที่ผลุนผลันอะไรขึ้นมา; ฉะนั้นขอให้รักสิ่งที่เรียกว่าความ

อดทนให้มาก.

อย่างคุณบวชมา แล้วก็โดยเฉพาะมาอยู่ที่นี้ ก็มีโอกาสมายิ่ง หรือตรงตามความมุ่งหมายอย่างยิ่ง ที่จะมาฝึกการอดทน; ฉะนั้นขออย่าได้มาเล่นหัว สนุกสนาน โลเล เหลาะแหละเลย, อดทนอดกลั้น แม้แต่ว่าจะไม่หัวเราะสักครั้งหนึ่ง ในขณะที่อยู่ที่นี้ ก็จะเป็นการดี, เป็นภิกษุที่ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์อย่างยิ่ง.

รายละเอียดที่จะต้องทนนั้น ไปดูเอาเองก็แล้วกัน นับตั้งแต่ *ทนแดด ทนฝน ทนยุง ทนร้อน* ทนอะไรตามธรรมชาติ. แล้ว*ทนความเจ็บปวด* ความอะไรที่มันจะต้องเกิดขึ้นเพราะการปฏิบัติ แม้แต่ว่าจะ*ไม่นอน*สายอย่างนี้ มันก็ต้องมีความอดทน มันจึงจะทำได้, *ต้องอดทนต่อคำด่าว่าล้อเลียนอะไรของผู้อื่น*, แม้ที่สุด อดทนต่อการบีบบังคับของกิเลส ที่มันจะชวนให้โลเล เหลวไหล ก็ต้องอดทน; ฉะนั้น*ขันติความอดทน*นั้น มันเป็น *ศาสตรา* ที่จะตัดอะไรหลาย ๆ อย่าง.

สังวร

ต่อไปก็ถึงสิ่งที่เรียกว่า สังวร แปลเป็นภาษาไทยก็ว่า *สำรวม ระมัดระวัง สำรวมดี ไม่ประมาท* เกือบจะไม่ต้องอธิบายแล้ว ภิคุสามเณรองค์ไหนไม่มีสังวร มันก็น่าเกลียดน่าชัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อไปในที่ชุมนุมชนตามถนนหนทางนี้ ไม่สังวร มันก็เสียทั้ง ๒ ฝ่าย คือเสียทั้งฝ่ายธรรมวินัย, แล้วก็ฝ่ายที่พวกประชาชนเขาดูหมิ่นตีดเบียน, เขาเกลียด เขารำคาญว่าไม่ควรจะมีนักบวชชนิดนี้ มาเดินเพ่นพ่านอยู่แถวนี้. ฉะนั้นขอให้นักถึงข้อนี้ ให้มีสิ่งที่เรียกว่าสังวร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คน นี้ก็เป็นธรรมศาสตร์ ที่จะตัดอะไรได้หลายอย่าง.

สติ

ที่นี้มาถึงคำว่า สติ เพื่อให้ชัดยิ่งขึ้น สติแปลว่า *ระลึก และรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่เสมอ* นับตั้งแต่ระลึกที่จะไม่ให้ทำอะไรผิดพลาด. เช่นเราบวชใหม่ๆ เราก็ไม่ชินต่อจรดหรือมรรยาทของภิกษุ บวชเป็นภิกษุแล้ว ก็ยังเผลอพูดขอรับกระหมกกับฆราวาส,

หรือบางทีเมื่อฆราวาสเขายกมือไหว้ ก็เปลอไหว้รับ เหมือนที่เราเคยมาเมื่อยังไม่ได้บวช; อย่างนี้ก็เพราะว่ามันเปลอไป นั่นแหละคือขาดสติไป. นี่เป็นเรื่องเล็กน้อย เรื่องใหญ่ๆ กว่านั้นยังมีอีกมาก ถ้าเปลอสติก็เกิดความเสียหายเป็นแน่นอน; เรื่องสติก็ละเอียดพิสดาร จะต้องไว้พูดกันคราวอื่น.

ทมะ

สิ่งถัดไปก็คือ ทมะ (ทะมะ) การบังคับตน พุดให้ถูกก็คือ บังคับกิเลส; ถ้าไม่มีการบังคับตนหรือบังคับกิเลส ก็หมดความเป็นพระเป็นเณรเหมือนกัน. สิ่งที่ต้องบังคับมันมาจากกิเลสทั้งนั้น รู้สึกตัวก็มี ไม่รู้สึกตัวก็มี มันก็เกิดขึ้นมา ที่ทำให้เราอยากจะทำอะไรที่ไม่ควรทำ, หรือว่าที่ควรจะทำให้ยิ่งๆ ขึ้นไป มันก็ไม่ทำ มันต้องมีการบังคับ. บังคับกิเลสนี้ไม่ใช่เรื่องทำเล่นๆ ทำเล่นๆ ก็ไม่มีทางจะบังคับได้, มันเหมือนกับสัตว์ร้ายอันตราย ไม่บังคับกันให้จริงให้ถูกวิธี ก็ไม่สำเร็จ. บังคับจิตก็ได้ บังคับกิเลสก็ได้ รวมเรียกว่าบังคับตน บังคับตัวเอง การบังคับนั้นก็

เป็นกรรมศาสตร์อันหนึ่ง ที่ตัดอะไรได้หลายอย่าง.

ศีลเลขะ

ที่นี้ก็มาถึงสิ่งที่เรียกว่า ศีลเลขะ ศีลเลขะคำนี้มันก็แปลว่า การขุดเถลา เหมือนกับเราเอาไม้คมาขุดอะไรให้มันเกลี้ยง กิริยาอย่างนั้นเรียกว่า ศีลเลขะ. ผู้บวชก็ทำการขุดเถลาภาย วาจา ใจ ให้สะอาด ให้ปราศจากโทษอยู่เสมอ. นี่เป็นหลักที่ ตายตัวว่า พรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนานี้ เป็นศีลเลขะ คือ บวชเข้ามาในศาสนานี้ เพื่อประพฤติพรหมจรรย์แล้ว จะต้องพบกับสิ่งที่เรียกว่าศีลเลขะ, ถ้าเรามันมีโรคภัยติดมามาก มันก็ต้อง ขุด ขุดออก ถึงกับเลือดไหลซิบๆ ไปเลย เพื่อให้หมดสิ่งร้ายๆ เหมือนกับหมอเขาขุดแผลร้ายๆ ให้มันหายไป ใส่ยาให้มันหาย โรคภัย.

นี่ขอให้ยินดีกับสิ่งที่มันเจ็บปวด กลัวว่าจะไม่รู้จักระบายเข้าไป หรือว่ารู้จักระบายแล้ว ก็แก้งไม่รู้เสีย ไม่สนใจเสีย ในการที่จะขุด ให้มันเจ็บปวด เพื่อให้มันสะอาดขึ้นมา ถึงขนาดน้ำตาไหล ก็ยัง

ถูกต้องตามหลักเกณฑ์. เขายังมีไว้ถึงกับว่า *ประพฤติพรหม-
จรรย์ด้วยน้ำตา* อटकั้นอดทน ไม่ยอมให้เสียไปในส่วนสิกขา-
บทธหรือวินัยต่างๆ จนน้ำตาไหลก็ไม่ยอมให้ผิตไปได้; นี่เขาเรียก
ว่า คนที่ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยน้ำตา มันมีอยู่อย่างนี้ มันเป็น
อย่างอื่นไม่ได้. ฉะนั้นถ้าจะให้มันเป็น**การบวชจริง ไม่เสียผ้า**
เหลืองเปล่าละก็ขอให้ยินดีการขุดที่มันต้องทนหรือเจ็บปวด.

สิกขา

ที่นี้ก็ให้ดูต่อไป สูงขึ้นไปตามลำดับ ถึงสิ่งที่เรียกว่า สิกขา
: อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา มีอยู่ ๓ สิกขา.
สิกขา แปลว่า**บทธที่ต้องศึกษา**; แต่ว่าศึกษาในที่นี้ ไม่ใช่เล่า
เรียนอย่างในโรงเรียน แต่**เป็นการประพฤติกระทำ**หรือว่าทุกๆ
อย่าง ที่จะต้องให้มันสำเร็จประโยชน์ **ในการกำจัดกิเลส.**

ชีวิตนักบวชในครั้งพุทธกาล หรือตามความมุ่งหมายของ
พระพุทธเจ้าก็ตาม ไม่มีเรื่องปริยัติ; ปริยัติคือการเล่าเรียน
ศึกษาอย่างมาก ตามวิธีที่เรียนกันในโรงเรียน; ถ้าภิกษุใน

พุทธศาสนา เพียงแต่ได้รับคำบอกเล่าจากพระพุทธเจ้าเอง หรือ
 ว่าจากผู้ใดก็ได้ ตามสมควรเท่านั้น แล้วก็ไปประพฤติปฏิบัติอยู่
 ไม่ใช่เล่าเรียนอย่างวิธีการปริยัติ ซึ่งกำลังมีอยู่ในเวลานี้ นั่นคือ
 มันเกินไปทางหนึ่ง; แต่เมื่อมีความต้องการอย่างนั้น มันก็ได้
 เหมือนกัน มันไม่เสียหายอะไร.

แต่พรหมจรรย์แท้จริงในพระศาสนานั้น ไม่มีเรื่องของ
 ปริยัติ ที่เรียนกันอย่างมาก เรียนกันอย่างวิธีการเล่าเรียนใน
 โรงเรียน มันไม่มี. สิกขาหรือการศึกษามันกลับมาอยู่ที่ ทำให้มี
 สील ทำให้มีสมาธิ ทำให้มีปัญญา, มีอยู่ ๓ สิกขา. และเพราะ
 เหตุที่ว่าทำจริงจนสำเร็จประโยชน์จริง จึงเติมคำว่า อธิ เข้าไปข้าง
 หน้าเป็น อธิสीलสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังที่
 กล่าวมาแล้ว.

อธิสीलสิกขาทำลงไปจริง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับกายหรือ
 วาจา ข้างนอกหน่อย แม้ว่าด้วยเจตนาที่ออกมาจากข้างใน แต่
 การกระทำมันกระทำลงไปที่ยังนอก คือที่กาย ที่วาจา ให้มัน

เป็นกาย วาจา ที่สะอาดปราศจากโทษโดยประการทั้งปวง แล้วให้มันนำคุณด้วย นี่ก็เรียกว่าศีลสิกขา.

ที่นี้จิตตสิกขา นั้นทำลงไปที่จิตโดยเฉพาะ ให้จิตสะอาดปราศจากนิเวรณหรือกิเลส, ให้จิตมั่นคง มีกำลังที่จะต่อสู้กับกิเลส, ให้จิตแคล้วคล่องว่องไว ในการทำหน้าที่ของจิตนั้น. นี้รวมเรียกว่า สมาธิ จิตบริสุทธิ์ จิตมั่นคง จิตว่องไวต่อหน้าที่ของจิต ๓ อย่างนี้เรียกว่าจิตมี สมาธิ ทำได้ดีก็เรียกว่า อธิจิตตสิกขา.

ที่นี้อธิปัญญาสิกขานั้น หมายถึงมีความรอบรู้ไม่เล็งถึงตัวจิต เล็งถึงคุณสมบัติของจิต และเล็งเฉพาะความรอบรู้ ในสิ่งที่ควรจะรู้. ที่แรกเราก็ไม่รู้ เราก็พยายามไปจนรู้ รู้สิ่งที่ควรจะรู้อย่างขึ้นๆ ลงๆ จนเพียงพอที่จะแก้ปัญหานั้นๆ ได้ อย่างนี้เรียกว่าปัญญาสิกขา.

แต่ละสิกขาเป็นธรรมศาสตร์ คือเป็นของมีคมในทางฝ่ายธรรมะ ที่จะตัดอะไรหลายๆ อย่าง.

อาชีพบริสุทธิ์

ทีนี้สิ่งสุดท้าย ก็อยากจะระบุถึง อาชีพบริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์แห่งการดำรงชีวิต เรื่องกิน เรื่องนอน เรื่องใช้ เรื่องอะไรก็ตาม ที่ว่าทำให้ชีวิตอยู่ได้ ต้องบริสุทธิ์; จึงไม่มีชนิดที่หลอกลวงโดยประการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งลาภสักการะ หรือว่าได้มาซึ่งปัจจัย มาหล่อเลี้ยงชีวิต. จะหวังอยู่แต่ปัจจัย เครื่องอาศัยที่ได้มาโดยอุกกรรมะ ถูกวินัย ถูกวิถีทางของภิกษุ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น, ตลอดถึงวิถีกินวิถีใช้ต่างๆ ก็ให้มันบริสุทธิ์ให้หมด เรียกว่าดำรงชีวิตอยู่อย่างบริสุทธิ์ เป็นคำกล่าวที่รวมหมด.

ทุกอย่างที่ออกชื่อมานี้ ออกชื่อมาพอเป็นตัวอย่างที่สำคัญๆ ในฐานะที่มันเป็นธรรมศาสตร์. ถ้าพวกคุณบวชจริง มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการฝึกอยู่เป็นประจำวัน, แล้วก็มิอยู่เองเป็นประจำวัน ที่ต้องใช้สิ่งเหล่านี้ หรือมีสิ่งเหล่านี้, แล้วมันก็ทำหน้าที่ตัด สิ่งที่มันจะต้องตัดเป็นแน่นอน. ลองมีสันโดษ

มันก็มีการฝึกอย่างยิ่งอยู่ในการใช้ศาสตร์ คือความสันโดษนั้นแหละ. แล้วก็จะตัดอะไร? ก็เพื่อตัดปัญหาต่างๆ.

รวมความว่าธรรมศาสตร์นี้มีเพื่อตัดปัญหาแล้วเป็นปัญหาด้านจิตใจ แล้วก็มิได้ทั้งในแง่คติโลก และในแง่คติธรรม. คติโลกคติธรรมนี้ มันบัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดหมายกันง่าย ๆ ถ้าเป็นเรื่องทางโลก เป็นอยู่ในโลก ทำมาหากินเพื่ออยู่ในโลก ในสังคมโลก นี้ก็เรียกว่าคติโลก, แต่ถ้าเพื่อจะละกิเลสออกไป ก็เลยเรียกว่าคติธรรม ปัญหาที่ทั้งคติโลกและคติธรรม.

ก็รู้กันอยู่แล้วว่า ถ้าเราต้องสึกออกไป ก็มีปัญหาทางคติโลก มันก็มีศาสตร์สำหรับตัดให้พอ, ถ้ายังอยู่ต่อไป ไม่สึก ก็มีปัญหาทางคติธรรม หรืออาจจะ มี ๒ อย่างเจอกันไปตามสมควรก็ได้ แล้วปัญหานี้ก็เป็นปัญหาด้านจิตใจโดยเฉพาะ. ถ้าเป็นด้านวัตถุละก็ เรามีการศึกษาอย่างอื่นดีกว่า, ถ้าเป็นปัญหาด้านจิตใจละก็ มีการศึกษาอย่างนี้ เพื่อให้เกิดสิ่งที่สามารถตัดปัญหานั้นๆ.

เรื่องของปัญหา

สิ่งที่เรียกว่า ปัญหา ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ความทุกข์ หรือที่เรียกว่าบาป รวมความแล้ว ก็คือ สิ่งที่เราไม่อยากจะมิ ถ้ามิเข้าแล้วมันก็ไม่มีความสงบสุข, นี้เรียกว่าปัญหา. รู้จักปัญหาให้มันกว้างออกไป ไม่ใช่เป็นเพียงคำถามด้วยปาก แล้วก็ตอบด้วยปาก แล้วมันก็เลิกกัน อย่างนั้นมันเป็นปัญหาสำหรับลูกเด็ก ๆ มากกว่า. เดียวนี้เป็นปัญหาด้านจิตใจ ที่เกิดขึ้นแล้วทำให้เป็นทุกข์ ทำให้เหมือนกับถูกสาป เป็นคนบาป จะต้องแสวงหาสิ่งที่จะตัดมัน.

ที่มาของปัญหา

ปัญหานี้มันเกิดอยู่ตามธรรมชาติก็มี เช่นเราจะต้องเจ็บไข้ได้ป่วย หรือว่าเราจะต้องบริหารร่างกาย ให้อยู่ในสภาพปกติ อย่างนี้เรียกว่า ปัญหาที่มันเกิดอยู่ตามธรรมชาติ นี้อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ปัญหาที่มันเกิดจากสังคม ก็เพราะการอยู่ร่วมกัน ปัญหาบางอย่างมันเกิดขึ้น ทำความยุ่งยากเหลือประมาณ; แต่ ถ้าเราไม่เกี่ยวข้องกับสังคมแล้ว ปัญหาอย่างนี้ก็ไม่เกิด หรือไม่มี. ถ้ามันเป็นอย่างนี้ เราเรียกว่า *ปัญหาที่มันเกิดมาจากสังคม* ไม่ใช่เกิดมาตามธรรมชาติล้วน ๆ.

ที่นี้มันยังมีปัญหาที่ยุ่งยากลำบากไปกว่านี้อีก ก็คือ *ปัญหาที่เกิดมาจากกิเลสภายในใจของตัวเอง*. พูดถึงกิเลสก็พอจะ รู้จักแล้ววาคืออะไร แม้จะไม่รู้โดยรายละเอียด ก็พอรู้จักว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรัก ความเกลียด ความกลัวต่าง ๆ นี้ มันทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาอย่างไร แต่ละปัญหานี้ มันยิ่งหนักขึ้นไปทุกที.

ในที่สุด ก็มี *ปัญหาที่เกิดมาจากวิบากกรรม* คือผลกรรมแต่หนหลัง อย่างนี้ก็ยังมี เป็นเฉพาะบุคคล เป็นกรณีพิเศษเป็นคน ๆ ไป.

นี่ยกตัวอย่างว่า ปัญหา มันก็ยังมีที่มาหรือที่เกิดต่าง ๆ

กันอย่างนี้ โดยสรุปก็ว่า จากธรรมชาติล้วนๆ ก็มี, จากเพราะเราเป็นมนุษย์ อยู่กันเป็นสังคม มันก็เกิดขึ้น ก็มี, ที่นี้จากกิเลสภายในของตัวเองโดยเฉพาะไม่เกี่ยวกับใครเลย ก็มี, เกิดจากผลกระทบแต่หนหลัง ก็มี.

ชนิดของปัญหา

ที่นี้ดูถึงคำว่า ปัญหาที่จะต้องรับการแก้ไขในทางธรรมะนี้ ยังแบ่งออกไปได้ เป็นเรื่องทางกาย ก็มี เป็นเรื่องทางจิต ก็มี เป็นเรื่องทางวิญญูณ ก็มี. ๓ คำนี้จะถือว่าผมบัญญัติเอาเองก็ได้ แต่อาศัยหลักเกณฑ์ในพระบาลี ในพระคัมภีร์ทั้งหลาย จึงเอามาบัญญัติอย่างนี้ ว่ามันเป็นเรื่องทางกายล้วนๆ นี้ก็มี. แล้วก็เป็นเรื่องทางจิต หรือสิ่งที่เราเรียกกันว่าใจ หรือเรียกอย่างอื่น แต่ในที่นี้รวมเรียกว่าจิตก็แล้วกัน นี้มันก็มี. ที่นี้มันมีปัญหาที่เหนือไปจากนั้น ก็คือปัญหาทางความรู้ ทางทฤษฎี ทางความคิดเห็น ซึ่งไม่รู้จะเรียกว่าอะไร ก็ขอเรียกว่าทางวิญญูณไว้ที่ก่อน มันไม่มีคำที่บัญญัติขึ้นเฉพาะ. ในภาษาไทยเอาคำว่าจิตไปใช้กับ

ระบบ mental หรือ mentality เสียแล้ว ระบบที่สูงไปกว่านั้น คือระบบ spiritual นั้น มันไม่มีค่าใช้ ผมจึงใช้คำว่าวิญญานเข้ามาแทน.

ยกตัวอย่าง ถ้าเรามีปัญหาทางกาย มันก็เจ็บปวดที่กาย ลำบากที่กาย, ถ้าปัญหาทางจิต ก็คือจิตไม่สมประกอบ จิตหย่อนสมรรถภาพ นี่เป็นโรคจิต อย่างที่ต้องไปหาหมอโรคจิต. แต่ถ้าเป็นปัญหาทางวิญญานนั้น มันไกลไปกว่านั้นอีก เช่น ความโง่ หรือความฉลาดไม่พอ หรือความเห็นผิด หรือยังเห็นผิด อยู่อย่างนี้ เรียกว่าปัญหาทางวิญญาน; อย่างนี้ไปหาหมอโรคจิต รักษาไม่ได้ มันต้องไปหาพระพุทธเจ้า พุศกันอย่างนั้น. นี่ ปัญหาทางฝ่ายกาย ก็มี ฝ่ายจิต ก็มี แล้วฝ่ายที่สูงไปกว่าจิต ก็ เรียกว่าวิญญานไว้ทีก่อน นั้นก็มี.

ปัญหาทางคติโลก

ที่นี้ปัญหาที่มาในทางคติโลก ปัญหาทางคติโลก หมายถึง *ถึงความเจริญทางโลก* ซึ่งเขานิยามกำหนดกันไว้เป็นหลักว่า ถ้า

ประสบความสำเร็จในทางโลก ก็คือ มีทรัพย์สมบัติ, มีเกียรติยศ ชื่อเสียง, มีไมตรี คือมีความรักใคร่จากบุคคลรอบด้าน เขาเรียก มีทรัพย์ มียศ แล้วก็ไมตรี. นี่เราทำไม่ได้ ไม่สามารถจะมีทรัพย์ หรือมีเกียรติยศ หรือมีความรักใคร่ของสังคมได้เพียงพอ, เราก็มีปัญหาดีโลก แล้วปัญหาดีโลกนี้ มันเนื่องกับสังคมมาก.

ปัญหาทางคติธรรม เจริญทางธรรมทางวิญญาณอย่างที่ว่ามาแล้ว, มันเป็นเรื่องของโลกอื่น ไม่ใช่โลกนี้. โลกอื่นที่เขาไม่ได้พูดถึงกัน จะอยู่ที่ไหนก็ได้ทั้งนั้น แต่มันเป็นเรื่องอื่น หรือโลกอื่นจากโลกนี้ จะเรียกว่า เทวโลก พรหมโลก มารโลก ที่อื่นก็ได้ แต่ว่าในที่สุดมันก็อยู่ที่จิตใจทั้งนั้น. *ปัญหาคติธรรม*นี้มัน *มุ่งหมายมรรค ผล นิพพาน* ในเมื่อคติโลกนี้ มันมุ่งหมายอยู่แค่ทรัพย์สมบัติ เกียรติยศชื่อเสียง ความรักใคร่นับถือของคนข้างเคียง เท่านั้นเอง.

ดูอีกทีหนึ่ง ก็มีว่าเป็น *ปัญหาส่วนตัว* ซึ่งคู่กันกับ *ปัญหาส่วนสังคม* เรามีทั้ง ๒ ปัญหา. *ปัญหาส่วนตัว* นี้ยังมีหลักเกณฑ์

ที่ว่า จะต้องพึ่งตนเอง ฝึกฝนตนเอง, ถ้าจะมีตัวมีตน ก็มีให้ดี ให้ถูกต้อง คือ มีธรรมะเป็นตน เป็นตัวตน อย่าเอากิเลสเป็นตัวตน, แล้วปัญหาของตอนนี้เป็นปัญหาที่มาก่อนปัญหาอื่นทั้งหมด.

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับสังคม หรือปัญหาเกี่ยวกับผู้อื่นนั้น มันก็สำคัญเหมือนกัน เพราะว่าเราไม่มีทางจะหลีกเลี่ยง. ถ้าเราอยู่ในโลกนี้เราไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกี่ยวกับสังคม เพราะว่าเราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เห็นอยู่ชัดๆ, หรือว่าถ้าเราเป็นคนดีไม่คดโกง เราก็ต้องช่วยกันสร้างโลกนี้ให้มันงดงาม ให้เป็นโลกที่น่าอยู่. มันเป็นหน้าที่ ที่เรียกกันว่า ทุกคนจะต้องยอมรับรู้ เป็นสัญญาประชาคมอะไรก็แล้วแต่จะเรียก, มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็ต้องรับเอามาเป็นปัญหา ด้วยเหมือนกัน.

นี่ปัญหามันมีอยู่อย่างนี้ หรือว่าจะเรียกว่ามากมายอย่างนี้ก็ได้อีก แล้วจะเอาอะไรมาตัดมัน ก็ไม่มีอะไรนอกจากสิ่งที่พูดมาแล้ว ที่เรียกว่า ธรรมศาสตร์.

การตัดปัญหา คือหน้าที่ของธรรมศาสตร์

ธรรมศาสตร์ คือศาสตร์ที่ได้ออกชื่อมาแล้วเมื่อตะกั่วข้างต้น ที่นี้ก็ยิ่งเหลือแต่จะชี้ให้คุณเป็นอย่างไร ที่ละอย่างว่า มันทำหน้าที่ของมันอย่างไร.

ธรรมศาสตร์ที่แรก เราก็คงหมายถึง สันโดษ. ถ้าสันโดษจริง จะเกิดเป็นของมีคมขึ้นมา ตัดปัญหา หรือว่าทำลายข้าศึกที่ร้ายกาจออกไปได้อันหนึ่ง คือ การเป็นทาสของวัตถุนิยม ธรรมศาสตร์ชื่อว่าสันโดษนี้ จะช่วยตัดได้, หรือว่าเรามันจี้มักไปหลงเหยื่อของกิเลส ดิตเบ็ดของกิเลสหรือพญามาร เป็นปัญหาขึ้นมาอย่างนี้ ก็มีศาสตร์ที่เรียกว่าธรรมสันโดษ เป็นเครื่องตัดปัญหานั้นออกไปได้.

ธรรมศาสตร์ที่เรียกว่า ขันติ คือความอดทนนั้น มันก็ตัดปัญหาหรืออุปสรรค คือ ความผลุนผลัน. คนประมาทคน

อวดดีก็ผลุนผลันมาก แม้คนที่เรียกว่าพอใช้ได้นี้ ก็ยังมีความ
 ผลุนผลัน ดูให้ดี; มันเป็นเรื่องที่น่าเกลียดน่าชัง ความผลุนผลัน.
 ชั้นดีนี้มันจะป้องกันความผลุนผลัน ทำอะไรหุนหันพลันแล่นได้
 เพราะเรามันอดทน. เราทนไม่ได้ เพราะเราขาดขันติ, เรารอ
 ไม่ได้ มันขาดความอดทน ขาดขันติ. คนทำชั่วทำคอร์ปชั่น
 เพราะว่ามันรอไม่ได้, หรือแม้แต่คนทั่วไปนี้ ถ้ารอผลของการงาน
 ที่ทำด้วยเหงื่อไคลไม่ได้ มันก็ต้องไปทำทุจริต เอาเดี๋ยวนั้นเลย
 ใช้วิธีลัดไปโกงไปขโมยอะไรต่างๆ เพราะว่ามันรอไม่ได้. ถ้าเรามี
 ขันติที่ฝึกมาดี มันทำให้รอได้ อดทนได้ กัดฟันทนได้
 น้ำตาไหลก็ทนได้ ประกอบการงานไปโดยสุจริต, มันเป็น
 ธรรมศาสตร์ ที่ตัดปัญหาอย่างนี้ได้.

ธรรมศาสตร์ที่ชื่อว่า *สังวร* *สำรวม* *ระวัง* นี้มันจะตัด
 ปัญหา คือ *ความรุ่มเข้ามาท่วมทับจิต* ของสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่ง
กิเลส โดยเฉพาะเขาจะบุไปยัง *ความยินดียินร้าย*; ถ้าเรียกเป็น
 ภาษาบาลีก็เรียก *อภิขณา* *ความยินดี* *โทมนัส* *ความยินร้าย*. คน

เรามีอยู่ ๒ อย่างนี้ เดี่ยวไม่ยินดีก็ยินร้าย ไม่ยินร้ายก็ยินดี, แล้วสิ่งทั้ง ๒ นี้ จะร่วเข้าไปเบียดเบียนจิต ครอบงำจิต โดยผ่านเข้าไปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายทางผิวหนังนี้. แล้วเราก็มีสิ่งที่เรียกว่าสังวร ปิดอยู่ที่ประตูเหล่านั้น ความยินดียินร้ายก็ร่วเข้าไป ครอบงำจิตไม่ได้ นี่อานิสงส์ของธรรมศาสตร์ ที่มีชื่อว่าสังวร.

ที่นี้ธรรมศาสตร์ที่เรียกชื่อว่าสติ *ความระลึกได้* ก็ตัดปัญหาที่น่าอันตรายอย่างหนึ่ง คือความที่ทำอะไรไม่จับปล้น หรือ ทันท่วงเวลา, *รู้สึกตัวหรือระลึกได้เข้าไป ไม่ทันท่วงเวลา* มันก็มีความเสียหายขึ้นมา, ที่เขาเรียกฉลาดให้ทันเวลา ถ้าฉลาดไม่ทันเวลา มันก็เสียหายหมด. กระทั่งความหลงลืมทั้งหลายอย่างนี้ ก็เป็นปัญหา เป็นอันตราย ต้องใช้สตินี้ให้มากพอ จึงตัดปัญหานั้นได้, หรือแม้ที่สุดแต่การดำรงตัวอยู่อย่างถูกต้อง หรือสมคูล อย่างนี้มันก็จำเป็นมาก เราทรงตัวไว้ไม่ได้ ไม่มีความสมคูล มันก็เป็นอันตรายหรือเป็นปัญหา; สิ่งทีเรียกว่าสติ มันช่วยตัดปัญหานี้ได้ ไปศึกษาให้เป็นพิเศษ.

ธรรมศาสตร์ที่ชื่อว่า ทมะ (ทะมะ) คือการบังคับตน นี้ก็จะตัดปัญหา คือความมุกะลุตุตันได้. คนเราได้รับการอบรมมาไม่ดี, หรือเกิดในตระกูลไม่ดี ไม่มีระเบียบไม่มีวินัย ไม่มีการอบรมที่ดี มันก็เพาะนิสัยมุกะลุตุตันให้แก่เด็กเล็กๆ เหล่านั้นเรื่อยมาๆ เป็นคนตามใจตัวเองมากยิ่งขึ้น ในการที่จะมุกะลุตุตัน. มันยากลำบากเหมือนกัน ที่จะมาแก้ไขกันในตอนหลัง; แต่ถึงอย่างนั้นก็มีสิ่งนี้ ที่เรียกว่าทมะนี้ มันจะช่วยได้ ไว้ใช้บังคับตัวเองให้ถึงขนาดที่มีกล่าวไว้ในบาลีว่า เหมือนกับ *ความช่างชั้นเลิศ เขาสามารถบังคับช่างที่ดกน้ำมันได้ ด้วยฝีมือของเขา.* ทมะนี้จะตัดความมุกะลุตุตันได้, ความไม่บึกบึน มีแต่จี้โมโหโทโส หากความบึกบึนไม่ได้, หรือว่ามีความขลาด ขลาดเป็นนิสัย ไม่มั่นคง, กระทั่งความโลเล เหลาะแหละโลเลอย่างนี้ เป็นปัญหา คือเป็นบาปเป็นคำสาปทั้งนั้น มันตัดไปได้ด้วยธรรมศาสตร์ ที่เรียกว่าทมะนี้เอง.

ธรรมศาสตร์ที่ชื่อว่า สัลলেখะ คือการขูดเกลา, การขูด

เวลานี้ มันจะตัดปัญหา คือ การสะสมกิเลส. ชีวิตของคนเรา ถ้าปล่อยไปตามเรื่อง มันจะมีอาการที่เรียกว่าสะสมกิเลส เช่นว่าเรา โกรธที่หนึ่งนี้ มันจะสะสมความเคยชินสำหรับจะโกรธไว้ที่หนึ่ง พอหลาย ๆ ทีเข้า มันก็สะสมความเคยชินที่จะโกรธไว้มาก, ที่ จะรักหรือที่จะโลภก็เหมือนกัน ไปทำเข้าที่หนึ่ง มันสะสมความ เคยชินอย่างนั้นไว้ที่หนึ่ง; บาลีเรียกว่าอนุสัยบ้าง อาสวะบ้าง. ความเคยชินของกิเลส ก็คือการสะสมกิเลสนั่นเอง, ถ้าเรามี สัตเลาะ คือคอยชุดไว้เสมอ มันก็สะสมไม่ได้; ฉะนั้นความที่มี สันดานเลวทรามนี้ มันก็เพราะทำผิดในข้อนี้.

สันดานเลวทราม มันก็โกรธง่าย รักง่าย อะไรง่าย คอย แต่จะทำผิด มันง่ายเกินไป. ซึ่งเขาจะเรียกกันว่า ความมีจิต ทรามหรืออะไรก็แล้วแต่จะเรียก มันเป็นความไม่งดงามในทาง ธรรม. เหมือนกับเป็นจี้กลากเป็นจี้เรือนอย่างนี้ มันก็ไม่งดงาม ในทางวัตถุ ทางร่างกายเนื้อหนัง; แต่ถ้ามันมีการสะสมกิเลส ยุบยับไปหมด มันก็เป็นความไม่งดงามในทางธรรม หรือทาง

จิตใจ. ฉะนั้นถ้าเราใช้สัญลักษณ์ ขอมทนเจ็บปวด ขูดเกลา อยู่เสมอ มันก็สะสมขึ้นมาไม่ได้; นี่ธรรมศาสตร์จะเป็นอย่างนี้.

ที่นี้ในชั้นสูงต่อไปก็ว่า มีอริสึล, มีศีลอย่างยิ่ง ก็ตัด ปัญหา การที่เรามีพื้นฐานที่ไม่เหมาะสม มีการประพฤติหรือ มรรยาทหรือจริตอะไร ทางกาย วาจา ไม่เหมาะสม, ไม่น่าดู ไม่น่าไหว อะไรต่าง ๆ นี้; ถ้ามีศีล มันก็ล้างอันนี้ออกไปได้ ตัด ปัญหาเหล่านี้่ออกไปได้. หรือว่าทางมาแห่งกิเลสทั้งหลายใน เบื้องต้น มันเปิดโล่งอยู่ ถ้าเรามีศีล มันก็จะปิดอุดอันนั้นได้, ตัดปัญหานั้นได้; ศีลจึงเป็นศาสตร์ในทางธรรม ที่ตัดปัญหา เหล่านี้.

ที่นี้ อริจิต หรือบางทีก็เรียกว่าสมาธิ ก็เป็นธรรมศาสตร์ ที่ตัดปัญหา คือการขาดสมรรถภาพในทางจิต, เมื่อพูดอย่าง สำนวนโวหารวัด โวหารพระศาสนานี้ ก็จิตสกปรกเศร้าหมอง จิต ไม่มั่นคง จิตไม่คล่องแคล่ว นี้เขาเรียกว่าขาดสมรรถภาพทางจิต. นี่สมาธิศาสตร์ จะช่วยตัดปัญหาเหล่านี้ ทำให้จิตสะอาด, ทำให้

จิตใจมันคง, ทำให้จิตว่องไวในหน้าที่. มันมีประโยชน์มากถึงขนาดนี้ นี่พูดกันแต่เพียงหัวข้อ รายละเอียดพูดไม่ไหว เวลามันจำกัดอยู่ ไว้พูดกันคราวอื่น.

ที่นี้ อธิปัญญา ปัญญาอย่างยิ่ง นี้ก็ตัดความโง่หรือตัดอวิชชาในทุกความหมาย, อวิชชาธรรมดา ก็ดี. อวิชชาที่เป็นอนุสัย ก็ดี หรือความโง่ทั่วๆ ไปนี้ ก็ดี. ความไม่รู้ ความปราศจากความรู้เป็นปัญหา ก็ตัดเสียได้ด้วยศาสตร์ คือปัญญา, กระทั่งทำลายการสะสมกิเลส ที่เรียกว่าอนุสัยบ้าง อาสวะบ้าง ก็ทำลายไปได้ด้วยปัญญา.

ที่นี้ธรรมศาสตร์อันสุดท้าย จะแถมให้อีกอันหนึ่ง เรียก ว่า สุนฺญตา คือ ความว่าง ซึ่งมีความหมายหลายชั้น, แต่ความว่างที่แท้จริงที่ประสงค์ในที่นี้ ก็คือ ความว่างจากความยึดมั่นว่าเป็นตัวกู ว่าคุณ, เมื่อว่างจากความยึดมั่นว่าตัวตน ว่าคุณตนแล้ว มันก็ตัดปัญหา.

ที่น่าเลื่อมใสที่สุด ตัดปัญหาอย่างน่าเลื่อมใสที่สุด คือจะ

ตัดภาระหนักแห่งจิตใจ ที่เป็นความหนักอกหนักใจ เหมือนกับ
แบกก้อนหินแบกภูเขา ได้. ภาระหนักมันเกิดมาจากการมีตัว
เห็นแก่ตัว ยึดมั่นเป็นตัว เป็นของตัวเอง; ถ้ามีสุญญตา มันก็
หมายความว่า มันกวาดเกลี้ยงไปเลย เป็นความว่างจากสิ่งเหล่านี้.
ฉะนั้นใครมีสุญญตา ก็เป็นธรรมศาสตร์ที่สูงสุด ดับ
ความทุกข์อันสุดท้าย อันละเอียดแทบจะมองไม่เห็นอัน
สุดท้ายออกไปได้.

ปัญญา ปรัชญา และ philosophy

แล้วก็อยากจะขบออกกล่าวในครั้งแรก และขอเตือนไว้
เสมอซ้ำ ๆ ซาก ๆ ว่า *ปัญญาหรือสุญญตาก็ดี ในพุทธศาสนานี้*
มันเป็นเรื่องการปฏิบัติ คือต้องปฏิบัติตามที่มีหลักปฏิบัติอยู่
อย่างชัด ๆ; ไม่ใช่ปัญญาคำนึงคำนวณ ที่เขาเรียกว่า*ปรัชญา*.
มันลำบากเหลือประมาณ ที่ว่ามันเปลวไป หรือเป็นความเปลว

ของใคร ไปเอาคำว่าปรัชญามาใช้ กับสิ่งที่ฝรั่งเขาเรียกกันว่า philosophy; เมื่อเราไม่เรียก philosophy เราเรียกปรัชญา แล้วก็เลยมาปนกันกับคำว่าปัญญา ก็เลยเข้าใจผิด. philosophy ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่ความรู้เรื่องสัพพัญญุตญาณ อย่างที่มุ่งหมายนี้ มัน เป็นความรู้ชนิดที่รู้กันเองเพื่อ คิดคุ่มไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ เกี่ยวกับการปฏิบัติ; ฉะนั้นเราไม่ต้องการ philosophy หรือ ปรัชญา แต่เราต้องการปัญญา.

โดยที่แท้แล้วมันคำๆ เดียวกัน ในระหว่าง ๒ ภาษา ถ้า เป็นภาษาบาลีก็เป็นปัญญา เป็นภาษาสันสกฤตก็เป็นปรัชญา มัน เป็นสิ่งเดียวกัน; เดียวนี้เกิดแยกกันออกไปแล้ว เอาปรัชญาไป ให้เป็นเรื่องของ philosophy แต่เรื่องปัญญานี้ คงเป็นเรื่องการ ปฏิบัติในพุทธศาสนาต่อไปตามเดิม.

นี่ก็บอกไว้เพื่อให้รู้ เป็นการป้องกันไว้ทีก่อน อย่าไปทำให้ สับสนกันเข้า แล้วก็จะไปหลงสิ่งที่เรียกว่าปรัชญา เอามาให้กับ สิ่งนี้ นั่นมันเป็น philosophy, มันเป็นปรัชญาที่ฆ่าเจ้าของตาย.

พวกไทยเราก็คงไปตามก้นนักปรัชญาฝรั่งเศสตะวันตก จึงยกย่อง
โสเครติสว่าเป็นยอดนักปรัชญา มาเรียนมาสอนอะไรกันอยู่.
อย่างนี้ผมเรียกว่า *ปรัชญาที่ฆ่าเจ้าของตาย*; คุณก็
รู้กันอยู่แล้วว่า โสเครติสตายเพราะอะไร เขาตายเพราะยืนยัน
ลัทธิปรัชญาของเขา.

เราไม่ต้องการปรัชญาที่ฆ่าเจ้าของตาย แต่เราต้องการการ
ปฏิบัติลงไปตรง ๆ ที่ทำให้รู้จากสิ่งที่กำลังรู้อยู่ เห็นอยู่ ลึกเข้าไป
ทุกที, มันเหมือนกับวิทยาศาสตร์ มันไม่ใช่ปรัชญา. นี่คือ
ปัญญาที่เป็นธรรมศาสตร์อันแท้จริง ที่มีหลักว่า ต้องรบบมาร
ด้วยอาวุธ คือปัญญาในพระพุทธศาสนา เป็นศาสตราสูงสุด
จะแก้ปัญหามากอย่างทุกประการได้.

ปรัชญาหรือ philosophy นั้น ที่แท้มันเป็นเพียงทฤษฎี
ทางปริยัติเท่านั้นแหละ ทางปริยัติเรียนมา ๆ ชั้น academic
ชั้นอะไรก็สุดแท้ มันเป็นเรื่องปริยัติ, เป็นทฤษฎีลึกลึก ๆ เข้าไป ก็
เรียกว่าปรัชญา เป็นเรื่องปริยัติ ไม่ใช่เรื่องปฏิบัติ. แต่ปัญญาใน

พุทธศาสนา ต้องเป็นเรื่องปฏิบัติ จึงจะทำหน้าที่เป็นศาสตรา หรือเรียกว่าธรรมศาสตราในที่นี้.

นี่ผมขอเสนอหลักอันนี้ให้ทราบกันไว้ทุกองค์ เป็นข้อแรก แม้ดูจะวนเวียนฟังไม่ถูก เพราะว่าพวกอื่นหรือที่อื่น เขาอาจจะอธิบายอย่างอื่น สำหรับคำว่าปรัชญาหรือปัญญา; แต่นี่ผมอธิบายอย่างนี้ จะผิดหรือถูกก็ตามใจ เอาไปคิดดูเอง, ถ้าเห็นว่ามันถูก หรือมันมีประโยชน์จริง มันสำเร็จประโยชน์จริง ก็ถือตามหลักนี้.

ทั้งหมดนี้เป็น การใช้ธรรมศาสตรา เพื่อตัดปัญหาแห่งชีวิตของคนเรา; ฉะนั้นการบวชนั้น ก็คือการเข้ามาฝึก อยู่เพื่อฝึก ในการที่จะมีธรรมศาสตรา, แล้วก็ใช้มันด้วย ให้ตัดปัญหาต่าง ๆ.

เหมือนกับเรามีอาวุธ เราก็ต้องทำให้มันมีมาให้ได้มาก่อน แล้วก็ศึกษามัน : เช่นว่ามีปืนอย่างนี้ มันมีส่วนประกอบอย่างไร, จะใช้มันอย่างไร ก็ต้องศึกษาให้รู้ก่อน, เราจึงจะใช้ในการยิง, แล้วต้องฝึกการยิงให้มันแม่นยำ จนสำเร็จประโยชน์ตามความ

ต้องการ.

เรื่องธรรมศาสตร์นี้ก็เหมือนกัน ต้องหามาให้ได้ หรือให้มันมีขึ้นมา, แล้วจึงมาดู มาศึกษา, แล้วก็ใช้มันให้เป็น ใช้ให้เก่ง ใช้ให้เร็ว ใช้ให้สำเร็จประโยชน์เต็มที่, ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะทำได้ดี หรือสะดวกในระหว่างที่บวช. ฉะนั้นถ้าผู้ใดบวชเข้ามา เพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์แล้ว ก็คุ้มค่าผ้าเหลืองเป็นแน่นอน; ถ้าผิดจากนี้แล้วก็ไม่ต้องพูดกัน มันเป็นเรื่องขาดทุน.

นี่คือหัวข้อว่า การบวช เพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์ เพื่อจะตัดปัญหาทุกประการในด้านจิตใจ ทั้งในคดีโลก ทั้งในคดีธรรม, ทั้งที่เกิดตามธรรมชาติ หรือว่าเกิดเพราะมนุษย์สร้างขึ้นมา, เกิดจากกิเลส เกิดจากกรรม ผลกรรมอะไรก็ตาม; ไม่มีอะไร ที่ธรรมศาสตร์จะแก้ปัญหาไม่ได้.

เวลาสำหรับบรรยายก็สิ้นสุดลงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน.

รายนามผู้บริจาคค่าพิมพ์

จากเงินร่วมบำเพ็ญกุศลศพนางนวล เจริญกุล	5,000.-	คุณมานิตย์ เจริญกุล	2,000.-
คุณสรรเสริญ - คุณศิริพร เจริญกุล	1,500.-	คุณไข่มวงวน - คุณแอนนี่ แซ่ซอ	1,500.-
คุณชาดา บุญสูง	1,000.-	คุณสุชิน - คุณอุ๋นใจ ฉายะบุระกุล	1,000.-
คุณสอหุวน ดันติวิวัฒน์	1,000.-	คุณธวัชชัย - คุณสดสี พุ่งลัดดา	1,000.-
คุณทวี - คุณจู่ไร โลหะกุล	1,000.-	คุณอาภา - คุณสมสนิท เอี้ยวบำรุง	1,000.-
คุณจิตติ - คุณพรรณิ กุลวานิช	1,000.-	คุณมณี แซ่ซอ	1,000.-
คุณจินตนา - คุณโอกาส สดคมขำ	1,000.-	คุณวาสนา ดันสกุล	574.-
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	500.-	พ.ญ.ทวีศิริ วัฒนศิริ	500.-
คุณชัชว ติรณอมรวงศ์	500.-	คุณมลวัลย์ คำสกุล (อุทิศให้บิดามารดา ปุ่ยาคาษาข)	500.-
คุณเป็กเหลียน เอี้ยวพานิช	500.-	คุณอรวรรณ ดันทิวทยากุล	500.-
คุณเลี้ยว แซ่ตัน	500.-	คุณอรวรรณ วงศ์พานิช	500.-
คุณเจื่อน ดันภิบาล	500.-	คุณมณฑา ฤกษ์วิเศษ (อุทิศให้นายสนอง ฤกษ์วิเศษ)	500.-
คุณโห่งขัว ตรีบำรุง (อุทิศให้นายสลัก ตรีบำรุง)	500.-	คุณวาทินี โลหะกุล	500.-
คุณบรรจง - คุณวันทานี เกียรติชัยประสพ	500.-	คุณเบญญาภา เจริญกุล	500.-
คุณวันดี ลิ้มพิพัฒน์ (อุทิศให้บิดามารดา)	500.-	คุณสุรารักษ์ แซ่หลิม - วงศ์ศาคนาญาติ	300.-
คุณวินิจ พิศลยบุตร	300.-	คุณอุษา ดันสกุล	200.-
คุณประยูร พฤกษ์วิวัฒน์	200.-	คุณประภา กุลจรรยาวิวัฒน์	200.-
คุณชุมสาย ดันภิบาล	200.-	คุณแจ็กสี ลิ้มเจริญ	100.-
คุณเพ็กหงา จึงสกุล	100.-	คุณบุญศรี ศิริกุล	100.-
คุณสุดา เจริญกุล	1,726.-		

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระทาสคุณคาค่าลอน	๔	๓๔.	ชีวิต คือฉันตั้งหน้าใช้ชีวิตคน	๑	๖๐	อคมมยคา	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๕.	อคมมยคาภาค	๒	๖๑.	การสืบอายุพระศาสนา	๑
๓.	การทำงานคืออะไร?	๑	๓๖.	อคมมยคาปะบุคค์	๒	๖๒	สุดยอดของความถูกต้องคือ นพทาน	๑
๔.	ทรัพย์สินมบัติคืออะไร?	๑	๓๗.	อคมมยคาใช้ทำอะไรได้บ้าง	๑	๖๓.	พระคุณของแม่	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๙.	คู่มืออาณานิคมศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๖๕.	การศกอยู่ได้อำนาจของระบบประสาท	๑
๗.	ปาวณา และธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๐.	การใช้อาณานิคมสติให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน	๑	๖๖.	คัมภีร์ไม่เหลือ	๑
๘.	ชาติในปัจจุสมบุปทา	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอคมมยคา	๑	๖๗.	มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑	๔๒.	อคมมยคา กับ สันติภาพ	๑	๖๘.	ปะทกพุทธธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑	๔๓.	พระวันศรัยที่ท่าแห่งหลายยังไม่รู้จัก	๒	๖๙.	สำนักจูริโก	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระโคตรลักษณะจักเป็นอคมมโย	๑	๗๐.	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด	๑
๑๒.	ตัวคนคืออะไร?	๑	๔๕.	ปาฎิหาริย์แห่งอคมมยคา	๑	๗๑.	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่ระบมการช่วยโลกได้	๑
๑๓.	อาณานิคมศึกษา	๑	๔๖.	สถาปนาของอคมมยคาและอคมมยคากับปัญหาของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	๗๒.	ความวิเวกเป็นสุขความไม่ยึดเบียนเป็นสุข	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษาทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จักและอุดมคติของความเป็นแพทย์	๑	๗๓.	ธรรมศาสตร์ในการรักภักดิ์มารอันคืบแรก	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทเจ้าพระองค์จริง และพระพุทเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง	๑	๗๔.	พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หยุดหรือคิดเพียงแค่ว่าคิด และสุดยอดขั้นมนุษย์จะไปถึงได้คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมทาทำไม?	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๗๕.	ฉันมักจูริช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๕๐.	หนักเบาที่ที่จะช่วยโลกให้รอดอยู่ได้	๑	๗๖.	การทำลายฐานทัพของกิเลส	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๕๑.	เด็กอายุแล้วมาอยู่กับอคมมยคา	๒	๗๗.	พระพุทเจ้าพระองค์จริง คือ พระธรรม - เห็นปัจจุสมบุปทา	๑
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและความสุขสามระดับ	๑	๗๘.	เห็นพระพุทเจ้า	๑
๒๐.	การทำวัตรคนแบบโบราณ	๑	๕๓.	อวรัมภกตาของการเลิกอายุ	๑	๗๙.	มาร	๑
๒๑.	ประมวลประวัติธรรมที่คนธรรมคาควรทราบ	๑	๕๔.	พระวันศรัยนั้นแหละคือค้ำพุทธศาสนา	๑	๘๐.	ธรรมศาสตร์ในการปิดสวรรค์	๑
๒๒.	โลกอื่น	๑	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่เป็นที่ฐานของชีวิต	๑	๘๑.	กิเลสแห่งการใช้คิดจากหัวใจพระธรรม	๑
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๖.	อริยสังและอคมมยคาภาคและอคมมยคากับธรรมจักร	๑	๘๒.	อริยสังัจ	๑
๒๔.	นิวรรณ์	๑	๕๗.	อคมมยคาเท่าที่ควรจะรู้จัก	๑	๘๓.	ความภักดิ์	๑
๒๕.	วันครู	๑	๕๘.	อคมมยคาเท่าที่ควรจะรู้จักกับไว้บ้าง และอคมมยคาช่วยได้ในทุกกรณี	๑	๘๔.	ธรรมศาสตร์มี เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑	๕๙.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควารู้	๑	๘๕.	การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าคุณควรจะมีหน้าที่อะไร	๑	๖๐.	อิทัปปัจจยตาในฐานะหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา	๑	๘๖.	การบรรเพ็ดฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑						
๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑						
๓๐.	ลูกของชีวิต กับ เสน่ห์ของลูก	๑						
๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑						
๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั่นคือ ความภักดิ์	๑						
๓๓.	การพบความเห็นแก่ตัวคือพระพุทเจ้า	๑						

การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์

- ความมุ่งหมายของการบวชมีอยู่ ๓ ประการ : บวชจริง, บวชตามประเพณี และบวชเพื่อการศึกษาพิเศษ.
- ถึงแม้จะมีความมุ่งหมายของการบวชต่างกัน แต่การบวชทุกอย่างก็เพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์ ในระดับต่าง ๆ กัน ตามความมุ่งหมายของการบวช.
- ธรรมศาสตร์ คือของมีคมในฝ่ายธรรมะ ใช้ตัดปัญหาทุกประการในด้านจิตใจ ทั้งในคติโลก ทั้งในคติธรรม, ทั้งที่เกิดตามธรรมชาติ หรือเกิดเพราะมนุษย์สร้างขึ้น เกิดจากกิเลส เกิดจากกรรม.
- สันโดษในปัจจุบัน มีเท่าที่จำเป็น ตัดปัญหาที่เกิดจากการเป็นทาสของสังคม.
- ขันติ ความอดทน ตัดปัญหาที่เกิดจากการผลุนผลัน คอยไม่ได้ ทนไม่ได้.
- สังวร สำรวมระวัง ไม่ให้ความยินดียินร้ายเข้าครอบงำจิตใจ.
- สติ ความระลึกได้ รู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่เสมอ ทำให้ฉลาดทันแก่เวลา ดำรงตัวอยู่อย่างถูกต้อง.
- ทมะ การบังคับตน ไม่ให้ทำอะไรด้วยความมูทะลุคุดัน, ไม่ฉลาด, ไม่โลเล.
- สัลলেখะ การขุดเกลา ขุดเกลาสันดานเลวทรามออกไป.
- อธิศีล ควบคุม กาย วาจาให้เหมาะสมน่าดู.
- อธิจิต ทำให้จิตสะอาดปราศจากกิเลส จิตมั่นคงมีกำลังต่อสู้กับกิเลส จิตว่องไวในการทำหน้าที่.
- อธิปัญญา ความรอบรู้ รู้ในสิ่งที่ควรรู้เพียงพอที่จะตัดปัญหา.
- สุนฺญตา ความว่าง ปราศจากความยึดมั่นในตัวกู ของกู เป็นธรรมศาสตร์ที่สูงสุด ดับความทุกข์ได้หมด.